

RAAD VAN STATE
afdeling Wetgeving

advies 72.203/1
van 7 november 2022

over

een ontwerp van koninklijk
besluit ‘tot wijziging van titel 3
betreffende asbest van boek VI
van de codex over het welzijn
op het werk’

CONSEIL D'ÉTAT
section de législation

avis 72.203/1
du 7 novembre 2022

sur

un projet d'arrêté royal
‘modifiant le titre 3 relatif à
l'amiante du livre VI du code
du bien-être au travail’

Op 16 september 2022 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Minister van Werk verzocht binnen een termijn van zestig dagen een advies te verstrekken over een ontwerp van koninklijk besluit 'tot wijziging van titel 3 betreffende asbest van boek VI van de codex over het welzijn op het werk'.

Het ontwerp is door de eerste kamer onderzocht op 27 oktober 2022. De kamer was samengesteld uit Marnix VAN DAMME, kamervoorzitter, Chantal BAMPs en Wouter PAS, staatsraden, Johan PUT, assessor, en Wim GEURTS, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Jonas RIEMSLAGH, auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst van het advies is nagezien onder toezicht van Marnix VAN DAMME, kamervoorzitter.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 7 november 2022.

*

Le 16 septembre 2022, le Conseil d'État, section de législation, a été invité par le Ministre du Travail à communiquer un avis, dans un délai de soixante jours, sur un projet d'arrêté royal 'modifiant le titre 3 relatif à l'amiante du livre VI du code du bien-être au travail'.

Le projet a été examiné par la première chambre le 27 octobre 2022. La chambre était composée de Marnix VAN DAMME, président de chambre, Chantal BAMPs et Wouter PAS, conseillers d'État, Johan PUT, assesseur, et Wim GEURTS, greffier.

Le rapport a été présenté par Jonas RIEMSLAGH, auditeur.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise de l'avis a été vérifiée sous le contrôle de Marnix VAN DAMME, président de chambre.

L'avis, dont le texte suit, a été donné le 7 novembre 2022.

*

STREKKING EN RECHTSGROND VAN HET ONTWERP

1. Het om advies voorgelegde ontwerp van koninklijk besluit beoogt diverse wijzigingen betreffende asbest aan te brengen in de Codex over het welzijn op het werk (hierna: “de Codex”). Rechtsgrond daarvoor wordt geboden door artikel 4, § 1, van de wet van 4 augustus 1996 ‘betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk’, waarin de Koning onder meer bevoegd wordt gemaakt om aan de werkgevers en de werknemers alle maatregelen op te leggen die nodig zijn voor het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, zoals dat kan worden nagestreefd door maatregelen die betrekking hebben op de in die bepaling opgesomde aangelegenheden.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Aanhef

2. In het lid van de aanhef waarin wordt verwezen naar artikel 4, § 1, van de wet van 4 augustus 1996 dienen alle nog of reeds van kracht zijnde wijzigingen te worden opgesomd die in het verleden werden aangebracht in de betrokken wetsbepaling. Dit betekent dat in het eerste lid van de aanhef ook nog melding moet worden gemaakt van de wijzigende wet van 20 december 2020.

Artikel 1

3. In de Nederlandse tekst dient het ontworpen artikel VI.3-4, § 2, van de Codex (artikel 1, 3°, van het ontwerp), aan te vangen als volgt: “Voor de aanvang van de werkzaamheden, die asbestverwijderingswerken, sloopwerkzaamheden, of andere werkzaamheden die aanleiding kunnen geven tot blootstelling aan asbest, kunnen inhouden, breidt de werkgever-opdrachthouder ...”.

Artikel 2

4. In het ontworpen artikel VI.3-5, derde lid, van de Codex, wordt bepaald dat een “model van inventaris” op de website van de FOD Werkgelegenheid ter beschikking kan worden gesteld. De gemachtigde lichtte het beoogde model van inventaris toe als volgt:

“De inhoud van de inventaris is thans opgenomen in artikel VI.3-5 van de codex. Het opnemen van een model op de website van de FOD dient een dubbel doel.

Enerzijds draagt het bij aan de administratieve vereenvoudiging, waarbij door de dienst administratieve vereenvoudiging bij de Kanselarij wordt aangestuurd op de verwijdering van alle formulieren uit de wetgeving. Het vaststellen van een formulier op de website van de FOD WASO maakt het voor de werkgever gemakkelijker om een asbestinventaris op te stellen. Op termijn is het de bedoeling dat het zou gaan om een online formulier dat door de werkgever kan worden ingevuld en waardoor de inventaris onmiddellijk toegankelijk is voor ieder die betrokken is bij de asbestproblematiek, wat bijdraagt tot de toepassing van het only once principe. Een formulier op de website laat

tegelijkertijd toe om flexibeler in te spelen op wijzigingen in de wetgeving en de praktische toepassing ervan, doordat een formulier op de website eenvoudiger aan te passen is, dan een formulier in de wetgeving. Wel is het zo dat in een ander ontwerp van koninklijk besluit dat weldra zal voorgelegd worden aan de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het werk, wordt bepaald dat de formulieren op de website slechts kunnen gewijzigd worden na advies van deze Hoge Raad.

Anderzijds maakt het plaatsen van een model op de website van de FOD het mogelijk om rekening te houden met het model van inventaris dat wordt verplicht gesteld door de Gewesten in het kader van het actieplan om België asbestvrij te maken. De werkgever kan dus de inventaris gebruiken die in toepassing van de milieuwetgeving wordt opgelegd.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat het huidig ontwerp van KB slechts voorziet in de mogelijkheid, maar niet in de verplichting om een model van inventaris ter beschikking te stellen op de website van de FOD WASO.”

De door de gemachtigde aangehaalde doelstellingen en de beoogde werkwijze kunnen in beginsel worden bijgetreden. Mede in het licht van de beperkingen die gelden met betrekking tot een delegatie van verordende bevoegdheden aan een openbare instelling,¹ mogen door middel van dergelijk model uiteraard geen nieuwe voorwaarden of verplichtingen worden vastgesteld die niet reeds uit de betrokken regelgeving volgen. Voor zover het gebruik van het model verplicht zou worden gesteld, hetgeen niet op een geheel rechtszekere wijze uit de ontworpen bepaling valt af te leiden, mag het model bijgevolg enkel een weerspiegeling zijn van de voorwaarden zoals die in het bijzonder voortvloeien uit artikel VI.3-4 van de Codex.

5. Het verdient ter wille van de redactionele eenvormigheid aanbeveling om, in plaats van in het ontworpen artikel VI.3-5, derde lid, van de Codex, melding te maken van de “FOD Werkgelegenheid”, de volledige officiële benaming “Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg” te gebruiken.²

Artikel 4

6. In de inleidende zin van artikel 4 van het ontwerp dient melding te worden gemaakt van het wijzigende koninklijk besluit van 14 mei 2019. Dit dient ook te gebeuren in de inleidende zin van artikel 8 van het ontwerp.

---

¹ Delegaties van verordenende bevoegdheid aan instellingen of ambtenaren die geen politieke verantwoordelijkheid dragen ten aanzien van een democratisch verkozen vergadering, zijn in principe niet toegelaten omdat er afbreuk mee wordt gedaan aan het beginsel van de eenheid van verordenende macht en aan het beginsel van de politieke verantwoordelijkheid van de ministers. Enkel wanneer het gaat om maatregelen die een beperkte en technische draagwijdte hebben, kan een dergelijke delegatie worden aanvaard.

² Koninklijk besluit van 3 februari 2002 ‘houdende oprichting van de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg’. Zie ook de verwijzingen naar die overheidsdienst in onder meer artikel I.1-3, 4° en 6°, van de Codex.

Artikel 6

7. Artikel 6 van het ontwerp strekt ertoe om artikel VI.3-18 van de Codex aan te vullen met een lid waarin aan het laboratorium de verplichting wordt opgelegd om de monsternemingsstrategie op te stellen “overeenkomstig de bepalingen van hoofdstuk 5.2 van de norm NBN EN 689:2018+AC:2019”. De gemachtigde verklaarde dat deze norm “momenteel beschikbaar [is] op de website van het Bureau voor Normalisatie en dit in het Engels, het Frans en het Duits” en dat de kostprijs voor het consulteren ervan 115 euro bedraagt.

In het verleden heeft de Raad van State al herhaaldelijk gewezen op het probleem dat technische normen waarnaar wordt verwezen in wet- en regelgeving, niet in het *Belgisch Staatsblad* worden bekendgemaakt, dat ze niet in zowel het Nederlands als het Frans zijn gesteld of vertaald en dat ze in de regel enkel beschikbaar zouden zijn tegen een bepaalde vergoeding.³

Het knelpunt van de ontbrekende bekendmaking van technische normen waarnaar in Belgische rechtsregels wordt verwezen, waaronder NBN-normen, zou op een horizontale manier moeten worden onderzocht en opgelost.⁴ Mochten er voor het oplossen hiervan bijzondere redenen zijn om bij wet af te wijken van de gebruikelijke bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*, dan zal erop moeten worden toegezien dat deze bekendmaking beantwoordt aan de essentiële randvoorwaarden op het gebied van toegankelijkheid en kenbaarheid van een officiële bekendmaking.⁵ Essentieel hierbij is de beschikbaarheid van een Nederlandse en een Franse versie van de betrokken normen. Daarnaast mag, indien voor het consulteren van de voornoemde normen een vergoeding wordt gevraagd, het bedrag ervan de toegankelijkheid van die normen niet op onevenredige wijze belemmeren.

Zolang er geen dergelijke wettelijke regeling is tot stand gekomen, wordt in de ontworpen regeling verwezen naar een norm die niet overeenkomstig artikel 190 van de Grondwet is bekendgemaakt en die bijgevolg niet tegenwerpbaar is.

---

³ Zie ook C. JENART, *Outsourcing rulemaking powers. Constitutional limits and national safeguards*, Oxford University Press, 2022, 291 p.

⁴ Zie in dat verband artikel 20 van het door de Kamer van volksvertegenwoordigers op 22 september 2022 aangenomen wetsontwerp ‘houdende diverse bepalingen inzake Economie’ (*Parl.St.* Kamer 2021-22, nrs. 55-2742/007 en 55-2742/009), waarbij artikel VIII.2 van het Wetboek van economisch recht wordt aangevuld met een nieuw lid dat luidt als volgt: “De Staat en alle andere publiekrechtelijke personen kunnen de toepassing van een door het Bureau voor Normalisatie gepubliceerde norm of deel van een norm verplichten. Zij brengen het Bureau voor Normalisatie hiervan vooraf op de hoogte. De specifiek Belgische normen die verplicht worden gesteld, worden op de website van het Bureau voor Normalisatie raadpleegbaar gesteld volgens de door de Koning vastgestelde nadere regels, zonder de mogelijkheid om deze te downloaden of af te drukken. De andere normen die verplicht worden gesteld, worden kosteloos ter beschikking gesteld door de auteur van de reglementering op zodanige wijze dat de auteursrechten op die normen nageleefd worden. Als er een vertaling nodig is, kan het Bureau voor Normalisatie de kosten voor de vertaling van deze norm door een derde partij aan de regelgevende overheid factureren.” Zie daarover ook adv.RvS 71.335/1 van 18 mei 2022 over dat voorontwerp van wet, *Parl.St.* Kamer 2021-22, nr. 55-2742/001, 133-136.

⁵ Zie in dat verband overigens de gids bestemd voor regelgevende overheden, opgesteld door de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, aangaande het verwijzen naar normen in technische regelgeving, beschikbaar op <https://economie.fgov.be/nl/publicaties/verwijzen-naar-normen>.

Bijkomend moet worden opgemerkt dat geen melding wordt gemaakt van een bepaalde versie van de technische normen, hetgeen tot rechtsonzekerheid kan leiden. Indien een dynamische verwijzing wordt beoogd, met andere woorden een verwijzing naar eventuele toekomstige versies, gaat het om een ongeoorloofde delegatie van regelgevende bevoegdheid aan een private normeringsinstantie, aangezien de toekomstige inhoud van die technische normen door die instantie wordt bepaald.

Artikel 8

8. In de Nederlandse tekst van het ontworpen artikel VI.3-25, eerste lid, van de Codex moeten de woorden “preventie-adviseur arbeidsveiligheid” worden vervangen door de woorden “preventieadviseur arbeidsveiligheid”.⁶

Artikel 16

9. Aan het einde van artikel 16 van het ontwerp, volstaat het te schrijven “... die als bijlage is gevoegd bij dit besluit”. Het ontworpen koninklijk besluit bevat immers slechts één enkele bijlage zodat het geen zin heeft om deze te nummeren.⁷

10. Aan het einde van de ontworpen bijlage komt de volgende bepaling voor:

“De monsterneming van asbestverdachte materialen gebeurt volgens de aanwijzingen in de leidraad ‘HSG248: Asbestos: The analysts’ guide for sampling, analysis and clearance procedures’ (ISBN: 978 07176 2875 2) of volgens elke andere leidraad of norm die minstens een even accuraat resultaat en een evenwaardige bescherming van de inventariseerder en de omgeving garandeert.”

Naar het zeggen van de gemachtigde wordt in de aangehaalde bepaling hetzelfde document beoogd als datgene waarnaar in punt 1.A van bijlage VI.3-4 van de Codex zal worden verwezen eenmaal de wijziging in werking zal zijn getreden die door artikel 14, 4°, van het ontwerp, wordt aangebracht in bijlage VI.3-4, 1.A, 12°, van de Codex. Onder voorbehoud van hetgeen hierna wordt opgemerkt, zou het aanbeveling verdienen om de desbetreffende verwijzing in bijlage VI.3-4, 1.A, 12°, van de Codex, duidelijker te verwoorden.

Er werd door de gemachtigde ook nog meegedeeld dat het betrokken document gratis kan worden gedownload. In dat verband werd aan de gemachtigde de vraag voorgelegd of met betrekking tot de verwijzing naar het betrokken document niet tevens de bezwaren kunnen worden geuit die inzake de verwijzing naar technische normen in dit advies zijn opgeworpen onder randnummer 7. De gemachtigde beantwoordde deze vraag als volgt:

---

⁶ Zie ook artikel I.1-4, 13°, en het ontworpen artikel VI.3-7, eerste lid (artikel 4 van het ontwerp), van de Codex.

⁷ Zie *Beginnelsen van de wetgevingstechniek. Handleiding voor het opstellen van wetgevende en reglementaire teksten*, Raad van State, 2008, aanbeveling nr. 172, b), te raadplegen op de internetsite van de Raad van State (www.raadvst-consetat.be). Ook in het opschrift van de bijlage bij het ontwerp dient dan de nummering te worden weggelaten.

“Nee, omdat het gebruik ervan optioneel is en ook andere methodes kunnen worden gebruikt. Het gebruik van de gids doet echter wel een vermoeden rijzen dat de inventaris correct werd opgesteld m.i.v. de preventiemaatregelen.”

Het door de gemachtigde verstrekte antwoord ten spijt, stuit de verwijzing naar de voornoemde gids volgens de afdeling Wetgeving niettemin op een aantal bezwaren.

Het document lijkt enkel in het Engels beschikbaar te zijn. Het is op heden weliswaar gratis toegankelijk op de website van een buitenlandse overheid, maar die laatste kan daar van vandaag op morgen een einde aan stellen of de inhoud van dat document wijzigen. Niet de volledige inhoud van het document lijkt toepasselijk of zelfs maar toepasbaar te zijn, aangezien het op het wettelijk kader van het Verenigd Koninkrijk is gebaseerd en onder meer passages bevat over de “rol en verantwoordelijkheid van de analist” en de accreditatie ervan.⁸

Aan het voorgaande wordt niet verholpen door het feit dat er ook andere methodes kunnen worden gebruikt, aangezien de rechtsonderhorige er zich in elk geval zal moeten van vergewissen dat de alternatieve “leidraad of norm (...) minstens een even accuraat resultaat en een evenwaardige bescherming van de inventariseerder en de omgeving garandeert” als het document waarnaar wordt verwezen. Die beoordeling veronderstelt noodzakelijkerwijze een kennisname van dat document.

De stellers van het ontwerp doen er goed aan om, in het licht van wat voorafgaat, het procedé van verwijzing naar de betrokken leidraad of “elke andere leidraad of norm die minstens een even accuraat resultaat en een evenwaardige bescherming van de inventariseerder en de omgeving garandeert” aan een bijkomend onderzoek te onderwerpen vanuit de optiek van de rechtszekerheid.

*

---

⁸ In adv.RvS 52.704/1 van 8 februari 2013 over een ontwerp van koninklijk besluit ‘tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 april 2007 houdende veiligheids- en andere voorwaarden inzake een automatische externe defibrillator gebruikt in het kader van een reanimatie’ maakte de afdeling Wetgeving eerder reeds bezwaar tegen een verwijzing waarbij het “aan de betrokken organisaties, instellingen en particulieren [wordt] overgelaten om zelf deze tekst te zoeken in een voor hen moeilijk toegankelijk medium, vervolgens na te gaan welke onderdelen van deze volumineuze tekst voor hen relevant zijn en om hieruit de schaarse en zeer weinig concrete rechtsvoorschriften af te leiden die zij moeten naleven, indien dit al mogelijk is”, hetgeen in dat geval “onbetwistbaar en in belangrijke mate tot een toestand van rechtsonzekerheid” leidde (opm. 6.3).

PORTÉE ET FONDEMENT JURIDIQUE DU PROJET

1. Le projet d'arrêté royal soumis pour avis vise à apporter diverses modifications concernant l'amiante dans le Code du bien-être au travail (ci-après : « le code »). Le fondement juridique requis à cet effet est procuré par l'article 4, § 1er, de la loi du 4 août 1996 'relative au bien-être des travailleurs lors de l'exécution de leur travail' qui habilite entre autres le Roi à imposer aux employeurs et aux travailleurs toutes les mesures nécessaires au bien-être des travailleurs lors de l'exécution de leur travail, tel que cet objectif peut être poursuivi par des mesures portant sur les matières énumérées dans cette disposition.

EXAMEN DU TEXTE

Préambule

2. L'alinéa du préambule qui vise l'article 4, § 1er, de la loi du 4 août 1996 doit énumérer toutes les modifications encore ou déjà en vigueur qui ont été apportées par le passé à la disposition légale concernée. Cela implique que le premier alinéa du préambule doit encore faire mention de la loi modificative du 20 décembre 2020.

Article 1er

3. Dans le texte néerlandais, on rédigera le début de l'article VI.3-4, § 2, en projet, du code (article 1er, 3°, du projet) comme suit : « Voor de aanvang van de werkzaamheden, die asbestverwijderingswerken, sloopwerkzaamheden, of andere werkzaamheden die aanleiding kunnen geven tot blootstelling aan asbest, kunnen inhouden, breidt de werkgever-opdrachthouder ... ».

Article 2

4. L'article VI.3-5, alinéa 3, en projet, du code dispose qu'un « modèle d'inventaire » peut être mis à la disposition sur le site internet du SPF Emploi. Le délégué a expliqué le modèle d'inventaire visé comme suit :

« De inhoud van de inventaris is thans opgenomen in artikel VI.3-5 van de codex. Het opnemen van een model op de website van de FOD dient een dubbel doel.

Enerzijds draagt het bij aan de administratieve vereenvoudiging, waarbij door de dienst administratieve vereenvoudiging bij de Kanselarij wordt aangestuurd op de verwijdering van alle formulieren uit de wetgeving. Het vaststellen van een formulier op de website van de FOD WASO maakt het voor de werkgever gemakkelijker om een asbestinventaris op te stellen. Op termijn is het de bedoeling dat het zou gaan om een online formulier dat door de werkgever kan worden ingevuld en waardoor de inventaris onmiddellijk toegankelijk is voor ieder die betrokken is bij de asbestproblematiek, wat bijdraagt tot de toepassing van het only once principe. Een formulier op de website laat tegelijkertijd toe om flexibeler in te spelen op wijzigingen in de wetgeving en de praktische toepassing ervan, doordat een formulier op de website eenvoudiger aan te passen is, dan een formulier in de wetgeving. Wel is het zo dat in een ander ontwerp van

koninklijk besluit dat weldra zal voorgelegd worden aan de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het werk, wordt bepaald dat de formulieren op de website slechts kunnen gewijzigd worden na advies van deze Hoge Raad.

Anderzijds maakt het plaatsen van een model op de website van de FOD het mogelijk om rekening te houden met het model van inventaris dat wordt verplicht gesteld door de Gewesten in het kader van het actieplan om België asbestvrij te maken. De werkgever kan dus de inventaris gebruiken die in toepassing van de milieuwetgeving wordt opgelegd.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat het huidig ontwerp van KB slechts voorziet in de mogelijkheid, maar niet in de verplichting om een model van inventaris ter beschikking te stellen op de website van de FOD WASO ».

On peut en principe adhérer aux objectifs cités par le délégué et au procédé visé. Il est évident que, compte tenu notamment des restrictions qui s'appliquent relativement à une délégation de pouvoirs réglementaires à un organisme public ¹, un tel modèle ne saurait permettre de fixer de nouvelles conditions ou obligations qui ne découlent déjà de la réglementation concernée. Par conséquent, dans la mesure où l'utilisation du modèle serait rendue obligatoire, ce qui ne peut se déduire d'une manière totalement sûre sur le plan juridique de la disposition en projet, le modèle ne peut que refléter les conditions telles qu'elles résultent tout particulièrement de l'article VI.3-4 du code.

5. Dans un souci d'uniformité rédactionnelle, il est recommandé d'employer la dénomination officielle complète « Service public fédéral Emploi, Travail et Concertation sociale » ² au lieu de la mention « SPF Emploi » à l'article VI.3-5, alinéa 3, en projet, du code.

Article 4

6. La phrase liminaire de l'article 4 du projet doit mentionner l'arrêté royal modificatif du 14 mai 2019. On procédera également de la sorte dans la phrase liminaire de l'article 8 du projet.

---

¹ Les délégations de pouvoir réglementaire à des organismes ou à des fonctionnaires qui n'assurent aucune responsabilité politique à l'égard d'une assemblée élue démocratiquement, ne sont en principe pas admissibles dès lors qu'elles portent atteinte au principe de l'unité du pouvoir réglementaire ainsi qu'à celui de la responsabilité politique des ministres. Une telle délégation ne peut être acceptée que lorsqu'il s'agit de mesures ayant une portée limitée et technique.

² Arrêté royal du 3 février 2002 'portant création du Service public fédéral Emploi, Travail et Concertation sociale'. Voir également les références à ce service public dans l'article I.1-3, 4° et 6°, du code notamment.

Article 6

7. L'article 6 du projet a pour objet de compléter l'article VI.3-18 du code par un alinéa qui impose au laboratoire d'établir une stratégie d'échantillonnage « conformément aux dispositions du chapitre 5.2 de la norme NBN EN 689:2018+AC:2019 ». Le délégué a déclaré que cette norme « momenteel beschikbaar [is] op de website van het Bureau voor Normalisatie en dit in het Engels, het Frans en het Duits » et que le coût de la consultation s'élève à 115 euros.

Par le passé, le Conseil d'État a déjà mentionné à plusieurs reprises le problème des normes techniques visées dans la législation et la réglementation qui ne sont pas publiées au *Moniteur belge*, qui ne sont pas rédigées ni traduites tant en langue française qu'en langue néerlandaise, et qui ne sont en général disponibles que contre une certaine rémunération³.

Il y aurait lieu d'examiner et de résoudre d'une manière horizontale la problématique de l'absence de publication de normes techniques auxquelles des règles de droit belges font référence, parmi lesquelles les normes NBN⁴. Si pour régler ce problème, des raisons spécifiques imposaient que la loi déroge à la publication usuelle au *Moniteur belge*, il faudrait alors veiller à ce que cette publication réponde aux conditions essentielles d'accessibilité et d'identification d'une publication officielle⁵. À cet égard, il est essentiel de pouvoir disposer d'une version française et néerlandaise des normes concernées. En outre, si une rémunération est demandée pour la consultation des normes précitées, son montant ne peut entraver de manière disproportionnée l'accessibilité de ces normes.

Aussi longtemps qu'un tel dispositif légal n'aura pas été élaboré, le régime en projet fera référence à une norme qui n'est pas publiée conformément à l'article 190 de la Constitution et n'est dès lors pas opposable.

---

³ Voir également C. JENART, *Outsourcing rulemaking powers. Constitutional limits and national safeguards*, Oxford University Press, 2022, 291 p.

⁴ Voir, à cet égard, l'article 20 du projet de loi 'portant dispositions diverses en matière d'Économie' (*Doc. parl.*, Chambre 2021-2022, n°s 55-2742/007 et 55-2742/009), adopté par la Chambre des représentants le 22 septembre 2022, qui a complété l'article VIII.2 du Code de droit économique par un nouvel alinéa, rédigé comme suit : « L'État et toutes les personnes de droit public peuvent rendre obligatoire l'application d'une norme ou une partie de norme publiée par le Bureau de Normalisation. Ils en informent au préalable le Bureau de Normalisation. Les normes spécifiquement belges qui sont rendues obligatoires sont consultables sur le site web du Bureau de Normalisation selon des modalités fixées par le Roi, sans possibilité de téléchargement ni d'impression. Les autres normes qui sont rendues obligatoires sont mises à disposition gratuitement par l'auteur de la réglementation d'une manière telle que les droits d'auteur sur ces normes sont respectées. Lorsqu'une traduction est nécessaire, le Bureau de Normalisation peut facturer à l'autorité réglementaire les frais de traduction de cette norme par un tiers ». Voir également, à ce sujet, l'avis C.E. 71.335/1 du 18 mai 2022 sur cet avant-projet de loi, *Doc. parl.*, Chambre, 2021-2022, n° 55-2742/001, pp. 133-136.

⁵ Voir par ailleurs à ce sujet le guide destiné aux autorités réglementaires, rédigé par le Service public fédéral Économie, P.M.E., Classes moyennes et Énergie, intitulé « Référer aux normes dans les réglementations techniques », disponible sur <https://economie.fgov.be/fr/publications/referer-aux-normes>.

Il convient en outre d'observer qu'il n'est pas fait référence à une version déterminée des normes techniques, ce qui peut être source d'insécurité juridique. Si une référence dynamique est visée, en d'autres termes une référence à d'éventuelles versions futures, il s'agit d'une délégation de pouvoir réglementaire illicite à un organisme de normalisation privé, puisque le contenu futur de ces normes techniques est fixé par cet organisme.

Article 8

8. Dans le texte néerlandais de l'article VI.3-25, alinéa 1er, en projet, du code, on remplacera les mots « preventie-adviseur arbeidsveiligheid » par les mots « preventieadviseur arbeidsveiligheid » ⁶.

Article 16

9. À la fin de l'article 16 du projet, il suffit d'écrire « ... reprise à l'annexe du présent arrêté ». En effet, l'arrêté royal en projet ne comporte qu'une seule annexe, si bien qu'il n'est guère utile de numérotter celle-ci ⁷.

10. À la fin de l'annexe en projet, figure la disposition suivante :

« Le prélèvement de matériaux soupçonnés de contenir de l'amiante se fait selon les indications reprises dans le guide 'HSG248: Asbestos: The analysts' guide for sampling, analysis and clearance procedures' (ISBN: 978 0 7176 2875 2) ou selon tout autre guide ou norme garantissant un résultat au moins aussi précis et une protection équivalente de la personne chargée de l'inventaire et de l'environnement ».

Selon le délégué, la disposition précitée vise le même document que celui auquel il sera fait référence au point 1.A de l'annexe VI.3-4 du code dès que sera entrée en vigueur la modification apportée par l'article 14, 4°, du projet à l'annexe VI.3-4, 1.A, 12°, du code. Sous réserve de l'observation énoncée ci-après, il serait recommandé de formuler plus clairement la référence concernée de l'annexe VI.3-4, 1.A, 12°, du code.

Le délégué a également encore indiqué que le document en question pouvait être téléchargé gratuitement. À ce sujet, il a été demandé au délégué si, en ce qui concerne la référence au document concerné, les objections soulevées au point 7 du présent avis relativement à la référence aux normes techniques ne pouvaient pas elles aussi être soulevées. Le délégué a répondu à cette question comme suit :

« Neen, omdat het gebruik ervan optioneel is en ook andere methodes kunnen worden gebruikt. Het gebruik van de gids doet echter wel een vermoeden rijzen dat de inventaris correct werd opgesteld m.i.v. de preventiemaatregelen ».

⁶ Voir également l'article I.1-4, 13°, et l'article VI.3-7, alinéa 1er, en projet, (article 4 du projet), du code.

⁷ Voir *Principes de technique législative. Guide de rédaction des textes législatifs et réglementaires*, Conseil d'État, 2008, recommandation n° 172, b), à consulter sur le site Internet du Conseil d'État (www.raadvst-consetat.be). Dans ce cas, on omettra également la numérotation dans l'intitulé de l'annexe du projet.

Malgré la réponse fournie par le délégué, la référence au guide précité se heurte néanmoins, selon la section de législation, à un certain nombre d'objections.

Le document semble uniquement disponible en anglais. Bien qu'il soit actuellement accessible gratuitement sur le site Internet d'une autorité étrangère, cette dernière peut du jour au lendemain y mettre fin ou modifier le contenu de ce document. Le contenu du document ne semble pas applicable, ni même approprié dans son entier, étant donné qu'il se fonde sur le cadre légal du Royaume-Uni et qu'il comporte entre autres des passages sur le « rôle et la responsabilité de l'analyste » et son accréditation ⁸.

Le fait que d'autres méthodes peuvent également être employées ne résout pas le problème dès lors que le justiciable devra dans tous les cas s'assurer que les « guide ou norme [alternatifs] garantiss[ent] un résultat au moins aussi précis et une protection équivalente de la personne chargée de l'inventaire et de l'environnement » que le document auquel il est fait référence. Cette appréciation suppose nécessairement qu'il ait été pris connaissance de ce document.

Au regard de ce qui précède, les auteurs du projet seraient bien avisés de soumettre le procédé consistant à se référer au guide concerné ou à « tout autre guide ou norme garantissant un résultat au moins aussi précis et une protection équivalente de la personne chargée de l'inventaire et de l'environnement » à un examen supplémentaire du point de vue de la sécurité juridique.

DE GRIFFIER - LE GREFFIER

DE VOORZITTER - LE PRÉSIDENT

Wim GEURTS

Marnix VAN DAMME

---

⁸ Précédemment déjà, dans son avis C.E. 52.704/1 du 8 février 2013 sur un projet d'arrêté royal 'modifiant l'arrêté royal du 21 avril 2007 fixant les normes de sécurité et les autres normes applicables au défibrillateur externe automatique utilisé dans le cadre d'une réanimation', la section de législation formulait une objection à l'égard d'une référence où « le soin de rechercher ce texte, dans un système qui leur est difficilement accessible, est comme tel laissé aux organisations, établissements et particuliers concernés, qui devront ensuite vérifier quels éléments de ce volumineux texte sont pertinentes pour eux et en déduire les règles de droit, rares et très peu concrètes, qu'ils doivent respecter, si tant est que cela soit déjà possible », ce qui, dans ces circonstances, conduisait « incontestablement et dans une large mesure à une situation d'insécurité juridique » (observation 6.3).